

ROYALE, bekijken de oorlog vanuit het perspectief van het lichaam. Deze drie teksten doen denken aan de gruwelen beschreven in *Mijn voorbije oorlog, ik mis hem zo* van de Britse oorlogsverslaggever Antony Loyd, of in het verhaal *Een muntje* van de Bosnische schrijver Aleksandar Hemon. Naast de naakte vertellingen van Loyd en Hemon zijn Verhelsts beschrijvingen minder direct. Om het plastisch te zeggen: je krijgt er minder braakneigingen van. Eerder shockeren Verhelsts teksten door hun esthetisering, hun verbloemingen van de gruwel. De openingspassage 'Een nacht vol veelkleurige sterren/ die langzaam oplossen./ Bomen als rookpluimen./ [...] Een witte zon vlamt op./ Secondenlang staat iedereen versteend te kijken in het licht.', doet zelfs denken aan de cynische opmerking van die ene Amerikaanse gevechtspiloot die over zijn nachtelijke bombardementen in de Golfoorlog zei: 'It's like lightening a Christmas tree.'

Lijkt Verhelsts esthetisering van de oorlog op het eerste gezicht gratis (omdat het de metaforische kost van vorige teksten nog maar eens opwarmt), dan zit die op het tweede gezicht pal op het bot van een betekenisniskern in zijn werk (en die dubbele beweging is misschien nog het meest 'irriterende' aspect ervan). Door een exploderend hoofd een rode papaver te noemen benadrukt de tekst namelijk dat de taal geen lichaam kan worden. Je kan je immers afvragen in welke zin pakweg het woord 'wonde' of 'opengeklapte schedel' dichterbij de realiteit zou staan dan 'roos'. In principe is elk woord een metafoor, een veilig symbolisch kluisje. Van het symbolische naar het semiotische en terug, bewandelt Verhelst dus een dubbele weg. Hij wil in het semiotische doorstoten en doet dat – hij is een schrijver – door middel van taal. Maar hij drijft er, eveneens door middel van taal, ook heinde en verre van weg. Zijn taal is zowel mimetisch als symbolisch, zowel arbitrair als logisch. Een chaos van metaforen die elkaar als in Narcissus' meer weerspiegelen, zoals ook lichamen dat doen. Het vlees van het ene lichaam herinnert aan het vlees van het andere lichaam. De ene tekst van Verhelst herinnert aan de andere tekst van Verhelst. Het vlees herhaalt zich in alle lichamen, zoals dat van de kapotgeschoten man en de kapotgeschoten kat in *Histoire d'A*.

Fata morgana

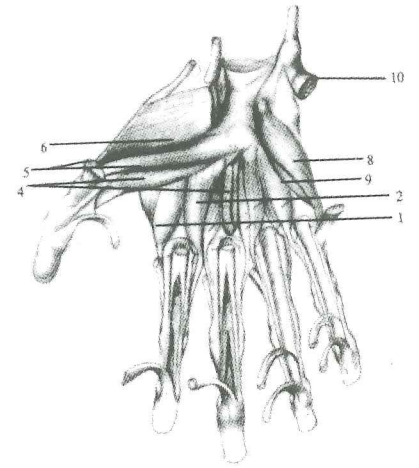
Op welke manier je daar als theatermaker iets mee moet aanvangen, blijft een open vraag. De tekst zindert als een fata morgana voor het oog van elke acteur. Bovendien eist het publiek een zekere grond onder de voeten (al was het maar een minimale dramaturgische

verstaanbaarheid), daar waar de teksten in wezen grondeloos zijn. Als acteur heb je dan snel het gevoel dat je aan het 'lullen' bent, dat je zomaar wat zegt. En als je zelf de indruk hebt dat je je lichaam binnenstebuiten staat te spelen (die verdomde lichaamsdramaturgie indachtig), heeft het publiek daar meestal weinig van gezien. Een sprekend lichaam oogt, als lichaam, altijd gaaf. Wellicht is de beste manier om deze teksten aan te pakken, hen te dansen. Maar daarvoor zou een nieuw soort kunstenaar moeten geboren worden: de dans-acteur.

Voorlopig ben ik van mening dat Verhelst niet ver genoeg kan gaan in zijn genre. Voor een 'degelijke' tekst als *Romeo en Julia*, die zich mooi laat ontleden,¹⁶ hebben we Peter Verhelst eigenlijk niet nodig. Zijn bewerking is erg verdienstelijk, dat wel, en werpt een geheel nieuw licht op de zaak. Maar Verhelst is op zijn eigenste best als zijn teksten zich, aangelokt door een onbegrijpelijke sirene (als in *Red Rubber Balls*), te pletter storten. Verhelst hebben we nodig om de theatertaal op zijn kop te zetten, ook al brult iedereen dan 'dat hij geen toneel kan schrijven'. Alleen zo creëert hij nieuwe mogelijkheden voor scenische realisatie – ook al zijn die tot op vandaag misschien nog niet gevonden. Trouwens, ik ben niet van die 'moderneren' die zeggen dat een toneeltekst zijn finaliteit vindt op de scène. De scène is één ding, de tekst een ander. En omgekeerd, waarom zou je een tekst op de scène moeten 'respecteren'? Zijn zogezegd 'ware' betekenis eren? Zijn de 'onspeelbare' teksten van Verhelst dan mislukte toneelteksten? Nee. Slagen de acteurs of de regisseur er niet in om er wat van te bakken? Ook niet. De acteurs of de regisseur hoeven niets bepaalds te bakken van een tekst. Zij moeten een goede voorstelling maken, al dan niet ver van de tekst af. (En of de in het begin van dit artikel opgesomde producties dat waren, is een vraag die ik hier niet wil beantwoorden. De moed ontbreekt me om de deontologische goegemeente nogmaals tegen de schenen te schoppen.)

Mijns inziens gaat Peter Verhelst dus nog niet ver genoeg. Hij schrijft nog veel te goed toneel. Ideaal zou zijn een tekst die zich zo radicaal te pletter stort dat niemand hem nog wil spelen, noch bekijken, ook niet om de hype of het cultgehalte. Teksten als 'overrijpe vruchten die opengeroerd worden tot dik, rood sap, puur vergif'.

De illustraties bij dit artikel zijn overgenomen uit *Het Spierenalfabet* van Peter Verhelst (Prometheus, 1995)

- 1 Zoals de Franse theaterwetenschapper P. Pavis zegt: 'Devant l'éclatement et la multiplication des textes employés aujourd'hui pour le théâtre, la pragmatique démontre facilement que la spécificité du texte dramatique et spectaculaire, et donc la définition structurale de ce texte, n'existent plus.' PAVIS, P., *Voix et Images de la scène*, Rijssel, PUL, 1985, p. 240.
- 2 Zoals o.m. beschreven door Keir Elam in *The semiotics of theatre and drama*, Londen, Methuen, 1980, pp. 135-191, en *Toward a segmentation of the dramatic text*, in: *Poetics today*, Brussel, 1987, pp. 163-196.
- 3 Mijn onderverdeling in blokken.
- 4 VERHELST, Peter, *Herr Perceval*, in: *Muziek en Woord*, jg. 26, nr. 345, Brussel, 2000, pp. 16-17.
- 5 FINTER, Helga, gecit. in: PAVIS, P., *Theatre at the crossroads of culture*, Loren Kruger (vert.), Londen & N.Y., Routledge, p. 65.
- 6 BOCKRIS, Victor, *Warhol. Biografie*, Hugo Kuipers (vert.), Baarn, De Kern / Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1989.
- 7 PAVIS, P., *Theatre at the crossroads of culture*, p. 64.
- 8 *Ibid.*, p. 66.
- 9 BASTELAERE, Dirk (van), *Rifbouw (een klein abc)*, in: *Yang*, jg. 25, nr. 144, pp.56-62.
- 10 SPINOY, Erik, *Een dag op het land*, in: *Yang*, jg. 25, nr. 144, pp.45-52.
- 11 SLOTERDIJK, Peter, *Kritiek van de Cynische Rede*, Tinke Davids (vert.), Amsterdam, De Arbeiderspers, 1992, p. 213.
- 12 *Ibid.*, p. 196.
- 13 *Ibid.*, p. 256.
- 14 *Ibid.*, p. 216.
- 15 SELS, Geert, Als lemmingen in de zee van bloed. Peter Verhelst over de kunst van het zinken in 'Romeo en Julia', in: *De Standaard*, 18 september 1998.
- 16 In de expositie van *Romeo en Julia* wordt een poging ondernomen om orde en behoud te installeren. Een ondertoon van oorlog, chaos en verspilling wordt krampachtig bezworen. De rest is een verglijden van die ondertoon: een afwikkeling in montagekadans van het losbarsten van chaos, verspilling, seks, oorlog.